

MOODUL 6

Teised finantsteenuste pakkujad

Töögrupi koosseis:

- (Rahandusministeerium, töögrupi juht)
- (Rahapesu andmebüroo)
- (Rahapesu andmebüroo)
- (Eesti Advokatuur)
- (Notarite Koda)
- (Maksu- ja Tolliamet)
- (Maksu- ja Tolliamet)
- (Eesti Kaubandus- ja Tööstuskoda, rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise turuosaliste nõukoda).

Mooduli eesmärgid ja ülesehitus

Selle mooduli eesmärgiks on analüüsida erinevate finantsteenuse osutajate haavatavust, mis tuleneb nende toodetest ja pakutavatest teenustest ning nende kliendibaasist. Moodul on mõeldud katma finantssektori seda osa, mis ei ole pangandussektor, väärtpaperite sektor ega kindlustussektor, mida hindavad teised moodulid. Kontrollimeetmeid hinnatakse eraldi, et lahtimõtestada sektori-omast haavatavust.

Mooduli ülesehitus võimaldab hinnata laiemalt kahte aspekti: sektorile (või tegevusalale) omast struktuurset riski ning sellele sektorile kohaldatavate kontrollimeetmete tõhusust. Kuivõrd Eesti puhul on finantsteenuste pakkujad juba kohustatud rahapesu ja terrorismi rahastamist tõkestama, põhineb haavatavuse lõplik hinnang sektorite lõikes nii teenuseosutajate tegutsemiskeskkonnal (sektori suurus, kliendid, tooted ja teenused) kui ka nende suhtes kehtivatel kontrollimeetmetel. Mõlemale aspektile antud hinnangute kombinatsioonist moodustub haavatavuse määr ja selle arvuline näitaja.

Kokkuvõtte koostas Rahandusministeerium ja kooskõlastas Rahapesu andmebüroo.

Selgitused teiste finantsteenuste pakujate moodulile

Moodul jaguneb kaheks pooleks. Esimeses tabelipooles on kajastatud praegu kehtiva rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse (edaspidi *RahaPTS*) subjektid. Alumist tabeli poolt käesoleval juhul ei kasutatud, kuna töögrupi hinnangul sellised finantsteenused, mida ei oleks

üldse reguleeritud, on marginaalse tähtsusega või puuduvad ning olulisemat osa (rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise aspektist) reguleerimata turust kajastatakse moodulis nr 7.

Kohustatud subjektideks on:

1. valuutavahetusteenus: RahaPTS § 6 lg 2 p 1
2. makseteenus: RahaPTS § 6 lg 2 p 2
3. e-raha asutus: RahaPTS § 6 lg 2 p 3
4. alternatiivsete maksevahendite teenus: RahaPTS § 6 lg 2 p 4
5. hoiu-laenu ühistud: RahaPTS § 6 lg 2 p 9
6. teised finantsteenused – liising: RahaPTS § 6 lg 2 p 10 ja KrAS § 6 lg 1 p 2
7. teised finantsteenused – laenud: RahaPTS § 6 lg 2 p 10 ja KrAS § 6 lg 1 p 3
8. tagatis- ja garantiitehingud: RahaPTS § 6 lg 2 p 10 ja KrAS § 6 lg 1 p 6.

Tabel jaguneb lisaks (vasakult-paremale) struktuurse haavatavuse indikaatoriteks ja kontrollimeetmeteks. Hinnanguid mõjutavad nii struktuursed näitajad (haavatavus) kui ka kontrollimeetmed, mis antud sektoris kohalduvad. Tähele tuleb panna, et hindamiskaala H-M-L¹ omab aga erinevat tähendust: kui struktuursete näitajate puhul on H-*high*-kõrge ehk kõrgem hinnang suurendab haavatavuse lõppnäitajat, siis kontrollimeetmete puhul on H-*high*-kõrge mõju täpselt vastupidine (mida kõrgemal tasemel kontrollimeetmed, seda madalamaks kujuneb haavatavuse taseme lõppnäitaja).

Struktuurse haavatavuse indikaatorite hinnangud põhinevad sektori esitatud majandusaasta aruannetest kättesaadaval informatsioonil. Kuivõrd teatud juhtudel ei ole majandusaasta aruannet esitanud ka ettevõtjad, kellel on autoriseering (tegevusluba või registreering) antud valdkonnas teenust osutada, siis on tegevusluba või registreeringut omavate ettevõtjate arv näidatud eraldi – sulgudes –, kuid hinnang põhineb ka sel juhul ainult nende ettevõtjate andmetel, kes on aruanded esitanud. Tuleb nentida, et teatud sektorite puhul ei ole arvesse läinud ettevõtjate valim piisavalt esinduslik, et antud moodulis adekvaatseid kokkuvõtteid teha.

1. veerg: Mutual Evaluation Report (reference to vulnerability and risk of ML)

Antud veerus kajastatakse soovitusi, mida on rahvusvaheliste hindamiste käigus tehtud seoses puudujääkidega antud sektoris. Üldistatult võib öelda, et teiste finantsteenuste osutajate kohta ei ole viimase MONEYVALi hindamisvooru (III) raames märkimisväärseid soovitusi tehtud. Mainimist on leidnud, et täpsustada tuleb valuutavahetajatele kehtivaid sanktsioone ning tõsta makseteenuste osutajate teadlikkust; samuti on nenditud, et hoiu-laenuühistute teatamisaktiivsus on jätkuvalt madal, mis viitab samuti madalale teadlikkusele. Riskihinnangu koostamise ajaks olid kõik MONEYVALi soovitatud seadusemuudatused tehtud ning pidevalt on järelevalve ja koolitustega proovitud parandada ka turuosaliste teadlikkust.

¹ High-Medium-Low ehk kõrge-keskmise-madal.

Antud veerus riskidele hinnanguid ei anta.

2. veerg: Struktuurse haavatavuse indikaatorid: sektori suurus (*Size of the businesses and professions*)

Igale sektorile on antud selle konkreetse näitaja – sektori suuruse - haavatavuse hinnang skaalal H (*high*) – kõrge haavatavuse tase, M (*medium*) – keskmine haavatavuse tase ning L (*low*) – madal haavatavuse tase. Antud veeru hinnangud mõjutavad mooduli arvutatavat haavatavuse summat. Siin on näidatud sektoris tegutsevate ettevõtete arv majandusaasta aruande esitanud ettevõtete arvust lähtuvalt ning sektoris aasta lõikes keskmiselt hõivatud isikute arv.

3. veerg: Struktuurse haavatavuse indikaatorid: käibe suurus (*Volume turnover*)

Mida suurem on sektori käive, seda raskem on jälgida iga üksikut tehingut. Lisaks käibele võib sektori haavatavust mõjutada ka sektori varade maht. Näiteks ei pruugi suur käive (mis viitab suurele tehingute arvule) tähendada automaatselt ka suurt varade mahtu ning vastupidi – ka suured varad² võivad anda sektori mahtudest parema pildi kui käibe suurus.

Igale sektorile on antud selle konkreetse näitaja – käibe suuruse - haavatavuse hinnang skaalal H (*high*) – kõrge haavatavuse tase, M (*medium*) – keskmine haavatavuse tase ning L (*low*) – madal haavatavuse tase. Antud veeru hinnangud mõjutavad mooduli arvutatavat haavatavuse summaarset näitajat.

4. veerg: Struktuurse haavatavuse indikaatorid: sularaha kasutuse ulatus (*Cash intensive products and services*)

Sularaha kasutamine suurendab sektori võimalikku haavatavust rahapesu poolt. Sellised sektorid, kus kasutatakse ja aktsepteeritakse palju sularaha on eeskätt haavatavad musta raha paigutamise faasi kõrgendatud huvi tõttu. Seetõttu tuleb iga sektori puhul hinnata sularaha kasutamise levikut. Teatud finantsteenuste puhul on sularaha kasutamine teenusele olemuslik³. Teistel juhtudel toimuvad maksed siiski pigem pangaülekannete kaudu.

Igale sektorile on antud selle konkreetse näitaja – sularaha kasutamise ulatuse - haavatavuse hinnang skaalal H (*high*) – kõrge haavatavuse tase, M (*medium*) – keskmine haavatavuse tase ning L (*low*) – madal haavatavuse tase. Antud veeru hinnangud mõjutavad mooduli arvutatavat haavatavuse summaarset näitajat.

² Näiteks liisingute puhul.

³ Näiteks valuutavahetus.

5. veerg: Struktuurse haavatavuse indikaatorid: rahvusvaheliste tehingute % (Frequency or % of international transactions)

Üks meetod, mida kasutatakse tehingute ja raha liikumise varjamiseks ja peitmiseks, on raha liigutamine erinevate riikide vahel ja kaudu. Suurema riskiga tehingute eristamiseks on otstarbekas võrrelda tehingute hulka, mis on tehtud riigi-siseselt nendega, mis on tehtud piiri-üleselt.

Igale sektorile on antud selle konkreetse näitaja – rahvusvaheliste tehingute % - haavatavuse hinnang skaalal H (*high*) – kõrge haavatavuse tase, M (*medium*) – keskmine haavatavuse tase ning L (*low*) – madal haavatavuse tase. Antud veeru hinnangud mõjutavad mooduli arvutatavat haavatavuse summaarset näitajat.

Antud mooduli puhul oli rahvusvaheliste tehingute osakaalu hindamiseks vajalike andmete saamine problemaatiline, mistõttu on käesolevas veerus kasutatud enamikel juhtudel kas ettevõtjate endi hinnanguid või Rahapesu andmebüroo hinnanguid.

6. veerg: Struktuurse haavatavuse indikaatorid: kõrgema riskiga klientide % (Percentage (%) of customer who pose higher risk)

Kõrgema riskiga klientideks on käesoleva mooduli puhul kvalifitseeritud järgmised olukorrad:

- PEPid e. riikliku taustaga isikud (vt RahaPTS § 20)
- Mitte-residendist kliendid
- Privaatpanganduse kliendid
- Juriidilised “üksused” nagu seltsingud ja trustid
- Esitaja-aktsiate valdajad.

Hinnangu andmisel on lähtutud ettevõtjate endi hinnangutest ja rahvusvaheliste tehingute osakaalust antud sektoris.

Igale sektorile on antud selle konkreetse näitaja – kõrgema riskiga klientide % - haavatavuse hinnang skaalal H (*high*) – kõrge haavatavuse tase, M (*medium*) – keskmine haavatavuse tase ning L (*low*) – madal haavatavuse tase. Antud veeru hinnangud mõjutavad mooduli arvutatavat haavatavuse summaarset näitajat.

7. veerg: Struktuurse haavatavuse indikaatorid: rahapesule viitav tegevus/käitumine (Indicators of potential ML activities/conduct)

Käesoleva veeru eesmärk on anda kajastus konkreetsete näitajate läbi sellele, kui suur on rahapesule viitava tegevuse mõju igale sektorile. Sektori haavatavust näitab sektoris toimepandavad rahapesu-kuriteod ja mingil määral ka antud sektori kohta esitatud teatiste arv.

Siin on oluline eristada sektorist saadetud (sektori poolt saadetud) kahtlase tehingu teatisi, mille kõrgem hulk näitab, vastupidi, sektori kõrgemat teadlikkust ja seeläbi väiksemat riski.

Igale sektorile on antud selle konkreetse näitaja – rahapesule viitava tegevuse/käitumise - haavatavuse hinnang skaalal H (*high*) – kõrge haavatavuse tase, M (*medium*) – keskmine haavatavuse tase ning L (*low*) – madal haavatavuse tase. Antud veeru hinnangud mõjutavad mooduli arvatavat haavatavuse summat.

8. veerg: Struktuurse haavatavuse indikaatorid: muu informatsioon (*Other Information*)

Veerus tuleb kajastada muud informatsiooni, mis mõjutab konkreetse sektori riske.

Igale sektorile on antud selle konkreetse näitaja – muu informatsiooniga kaasneva - haavatavuse hinnang skaalal H (*high*) – kõrge haavatavuse tase, M (*medium*) – keskmine haavatavuse tase ning L (*low*) – madal haavatavuse tase. Antud veeru hinnangud mõjutavad mooduli arvatavat haavatavuse summat.

Kontrollimeetmed (*Control Measures*)

1. veerg: Kontrollimeetmed: rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise regulatsioonid, juhendid, jõustamise mehhanism

Siin on kajastatud, millised regulatsioonid, juhendid ja nende jõustamise mehhanismid konkreetsele sektorile rakenduvad.

Igale sektorile on antud selle konkreetse näitaja –regulatsioonide - tõhususe hinnang skaalal H (*high*) – kõrge tõhususega, M (*medium*) – keskmise tõhususega ning L (*low*) – madala tõhususega regulatsioonid. Antud veeru hinnangud mõjutavad mooduli arvatavat haavatavuse summat.

2. veerg: Kontrollimeetmed: reguleeriva organi olemasolu ja kohapealse järelevalve toimumise võimalus

Siin tuli täpsustada, kas sektoril on spetsialiseerunud järelevalveorgan, kellel on võimalused ja pädevus korraldada järelevalvet ka konkreetsete ettevõtjate asukohtades.

Üldistatult võib öelda, et RABile on RahaPTSiga antud laialdased järelevalve teostamise õigused ja kõik siinnimetatud sektorid on põhimõtteliselt nende järelevalvele allutatud. Finantsteenuste puhul on aga eriti oluline koostöö FI-ga. Samas on finantsteenuste osutajate turg märkimisväärse suurusega ning nende üle pideva ja tasemel järelevalve teostamine eeldab adekvaatsete ressursside olemasolu. 2014. aastal on RAB juba planeerinud ressursid suunata teatud sektorite osas järelevalve teostamise ning käesoleva mooduli soovitusi seoses järelevalve tõhustamisega tuleks käsitleda kehtivatena alates 2015. aastast.

Igale sektorile on antud selle konkreetse näitaja – järelevalve tõhususe hinnang skaalal H (*high*) – kõrge tõhususega, M (*medium*) – keskmise tõhususega ning L (*low*) – madala tõhususega regulatsioonid.

Antud veeru hinnangud mõjutavad mooduli arvutatavat haavatavuse summat.

3. veerg: Kontrollimeetmed: rahapesu/terrorismi rahastamise tõkestamise järelevalve ressursid (eelarve ja töötajate arv).

Lahtrites on täpsustatud, millised on järelevalveasutuste ressursid, kes antud sektori suhtes järelevalvet teostavad.

RAB – järelevalvetalituses on 4 töötajat (1 juht ja 3 järelevalveametnikku). RAB üldine aasta-eelarve on 428 235 eurot, millest kaetakse ka kõik järelevalve teostamisega kaasnevad kulud. Tuleb arvesse võtta, et 2014. aastal jõustuvad seadusemuudatused, millega hakkab teatud, varem majandustegevuse registris registreerimisele kuulunud, tegevusaladele tegevuslubasid väljastama RAB. Loamenetlusega kaasneb turulesisenemisega seonduvate kontrollimeetmete taseme tõus, kuigi loamenetluse kontrolliase on seaduses piiratud. Teisest küljest kaasneb täiendava ülesandega RAB-le ka täiendav ressursivajadus.

FI – järelevalvega tegeleb 3-4 inimest, lisaks nn „hajutatud struktuur“, mis tähendab, et nii juriidiliste kui tehniliste aspektide osas on FI käsutuses eraldi tugiosakonnad.

4. veerg: Kontrollimeetmed: Turule sisenemise kontroll (sealhulgas *fit and proper*)/Market Entry/Control (including *fit and proper*)

Lisaks tuleb hinnata iga sektori puhul ka seda, kas kohaldatavad regulatsioonid tagavad aususe, usaldusvääruse ja reputatsiooni kontrollimise nende isikute suhtes, kes plaanivad finantsteenuseid osutama hakata ning kas neid aspekte kontrollitakse enne turul tegutsemise õiguse andmist. Kui turule sisenemise kontrollle ei eksisteeri või neid ei rakendata, on sektor haavatavam ja võib saada rahapesijate poolt ära kasutatuks.

5. veerg: Kontrollimeetmed: tehingute jälgimine ja kahtlaste tehingute teatiste asjakohasus

Antud veerus on hinnangu andjaks olnud RAB, kellel on pädevus konkreetse sektori teatamise adekvaatsuse hindamiseks.

Hinnang rahapesu haavatavusele.

Kõik eelnevalt antud hinnangud moodustavad osa lõplikust hinnangust rahapesu haavatavusele konkreetses sektoris. Lõpliku riskitaseme arvutamine toimub alloleva tabeli kohaselt.

Sektori haavatavus	Kontroll	Lõplik hinnang haavatavusele
-----	-----	-----
L	H	L
L	M	ML
L	L	M
M	H	ML
M	M	M
M	L	H
H	H	M
H	M	H
H	L	VH

Haavatavuse tase

Riskitaseme puhul on madalamaks väärtuseks 0 ja kõige kõrgemaks 1,0. Siin moodulis arvatatud näitajad on sisendiks Moodulisse nr 2⁴.

Tähtsus

Hinnangute ja lõplike arvnäitajate kujunemisel mängib rolli ka töötabeli rida nr 4, mis kajastab iga indikaatori kaalukust. Kõrgema tähtsusega indikaatorid on märgitud tasemega 1 ja madalamad on märgitud tasemega 2. Seega on kõrgema ja madalama tähtsusega indikaatorite mõju erinevus kahekordne.

FATFi soovitused

Moodulis on ka viide konkreetsetele FATFi soovitustele, mis antud sektorile laienevad. Viidatud on FATFi soovitustele 11, 13, SRIV, 17, 23, 29.

Kokkuvõte

Tagamaks andmete võrreldavust on lähteandmetena püütud kasutada vastava sektori ettevõtjate esitatud majandusaasta aruannete andmeid. Lihtsustamaks võrdlusbaasi on arvesse võetud üksnes 2012. aasta andmeid – nii majandusaasta aruannete kui ka teiste andmete puhul.

⁴ Sisend: Module 2/ Entry Page / Row 6.

Majandusaasta aruannetest on tehtud väljavõtted müügitulu, varade ning töötajate arvu kohta. Välistehingute/-klientide osakaalu kohta on küsitud andmeid ka sektorit esindavate ettevõtjate käest⁵, kuid vastamisaktiivsus jäi ootuspäraselt madalaks, mistõttu on antud indikaatori puhul tulnud piirduda ka töögrupi hinnangute ja arvamustega⁶.

Tausta-andmetena on võimalusel viidatud ka sektori keskmistele tehingu summadele ning sektori kohta (mitte sektori poolt!) esitatud kahtlase tehingu teatistele.

Teiste finantsteenuste osutajate haavatavus tegevusalade lõikes

Valuutavahetus

Struktuursed näitajad

MONEYVAL tegi III hindamisvooruu viimase arenguraporti kohaselt ettepaneku täpsustada turuosaliste karistamise võimalusi seaduses. Eeskätt tuli tagada, et karistused kohalduksid kõikidele maksete vahendamise tegelevatele teenusepakkujatele, kui on rikutud raha ülekandmisel edastatava maksjaga seotud teabe kohta kehtestatud makseteenuse pakkuja kohustusi. Vastavad muudatused seaduses tehti ja uues sõnastuses sanktsioon on kehtestatud tänaseks makseasutuste ja e-raha asutuste seaduses.

Sektoris tegutseb 53 äriühingut ning 2012. aastal oli keskmiselt hõivatud 991 töötajat. Seega on tegemist keskmise suurusega sektoriga. Varasid oli antud ettevõtjatel üle 223 miljoni euro väärtuses. Seega on tegemist keskmise suurusega – M – *medium* sektoriga.

Käibenäitajate poolest on tegemist märkimisväärse sektoriga. 2012. aastal oli müügitulu 205 597 797 eurot, mistõttu tuleb hinnanguks antud mooduli kõrgeim – H – *high* hinne.

Kuivõrd valuutavahetus tähendab ettevõtja poolt majandus- või kutsetegevuses ühe kehtiva valuuta vahetamist teise kehtiva valuuta vastu⁷, on teenusele iseloomulik ka sularaha kasutamine. Antud sektoris on sularaha levik kõrge – H – *high*.

⁵ Suur abi oli siin Eesti Kaubandus-Tööstuskoja korraldatud küsitlusest.

⁶ Mooduli täitmise soovitusel on viidatud võimalusele vajaduse korral sisestada tabelisse parima teadmise juures antud hinnangud („*gestimate*“), kuna kõikide sektorite kohta küsitud andmete täiemahuline ja tõendus põhine esitamine ei pruugi olla võimalik ja ei pea antud ülesande eesmärgipüstistust arvestades olema ka vajalik.

⁷ Mõiste tuleneb RahaPTS § 6 lõikest 3

Kuigi sektoris tegutseb palju ettevõtjaid, kellest mitme puhul on valuutavahetus ilmselt ka kõrvaltegevus ning kliendibaas piirdub samuti Eestiga, on olulisemad tegijad turul pakkumas teenust ka rahvusvaheliselt ja/või teistest riikidest pärit isikutele. Tegemist on samuti teenusele iseloomuliku omadusega, hinnanguks kõrge – H – *high*.

Samamoodi on kõrgema riskiga klientide hulgas valuutavahetuse teenuse puhul teatud määral teistest riikidest pärit isikuid, kuid antud sektori puhul ei ole teenusekasutus üksnes teisest riigist pärit isiku poolt kahtlustäratav, vaid pigem tavapärane. Seetõttu on hinnanguks keskmine – M – *medium*.

Sektorist saadetakse kahtlase tehingu teatised moodustavad märkimisväärse osa RAB-le saadetakse informatsioonist.

Aastal 2012. saadetud teatised:

Kahtluse sisu:	summapõhine	kahtlus täpsustamata	rahapesukahtlus	terrorismi rahastamise kahtlus
Teatiste arv	3916	2	553	409

Samas on olulise taustainformatsioonina täpsustatud, et antud sektori puhul kaasnevad nn salakaubaveo riskid, kus teadaolevalt võib valuutavahetusteenust kasutada Venemaa suunal raha piiriüleseks veoks, kusjuures sellise raha päritolu ja tehingute majanduslik eesmärk võib jääda saladuseks. Valuutavahetajatelt laekuvad teated on suuresti seotud maksevahenduse või analoogsete teenustega, millega vahetatakse ülekanderaha sularahaks. Eeltoodud arvestades on teatiste arvule antav riskihinnang madal – L – *low*, kuid täiendava informatsioonina tuleb arvestada kõrget riski – H – *high*.

Sektori haavatavuse näitajad hindab moodul keskmiseks – M – *medium*.

Kontrollimeetmed

Valuutavahetuse teenuse osutajad kuuluvad kohustatud isikute ringi RahaPTS alusel ning erikohustustega isikute ringi rahvusvahelise sanktsiooni seaduse alusel⁸, samuti kuuluvad kohaldamisele RAB asjakohased juhendid. Seega on vastava indikaatori hindeks kõrge – H – *high*.

Järelevalvet teostab RAB, kellel on põhimõtteliselt olemas õigused teostada nii *on-site* kui ka *off-site* kontrolle, kuid hetkel on järelevalvet teostatud riskipõhiselt ja 2012. a kontrolle ei teostatud. Seetõttu ka hindeks keskmine – M – *medium*.

⁸ RvSS § 6 p 2.

RAB ressursid sektori üle järelevalve teostamiseks on keskmised – M – *medium*.

Valuutavahetajad peavad enne teenuse pakkumise alustamist registreerima ennast majandustegevuse registris vastavalt RahaPTS § 52 lg 1 p-le 3. Registreeringut ei tehta, kui karistusregistri andmete kontrollimisel selgub, et valuutavahetaja ise või tema juht, omanik või tegelik kasusaaja on karistatud majanduskuriteo eest. Seega on minimaalsel määral *fit-and-proper* kontroll tagatud ja riskihindeks keskmine – M – *medium*.

Arvestades teatiste rohkust ja asjakohasust on RAB hinnang teatamise adekvaatsusele kõrge – H – *high*.

Kokkuvõte

Sektori haavatavuse hinne, koos kontrollimeetmetega, on M – *medium* – ehk keskmine. Skaalal 0-1 kujunes indeksi 0,48.

Eeltoodud põhjustel tuleb jätkata nii koolituse kui ka järelevalve teostamisega. Tuleb arvestada, et valuutavahetajate puhul tuleneb suhteliselt kõrgem haavatavuse määr nii suurematest struktuursetest (sektorile iseloomulikest) kui kontrollimeetmetega seonduvatest riskidest. Kergemini on võimalik mõjutada kontrollimeetmete tõhustamisega seonduvaid riskinäitajaid, eeskätt RAB ressursi suurendamisega, et võimaldada sektori üle trendidele ja riskidele vastaval määral järelevalve teostamist.

Kuivõrd õigusaktid juba on kõrgetasemelised ja sektorile on kehtestatud kohustused rahapesu tõkestamiseks, siis õigusaktide täiendamist käesoleval hetkel vajalikuks pidada ei saa.

Koolitused	Järelevalve	Õigusaktide muudatused
------------	-------------	------------------------

Makseteenuse osutajad

Struktuursed näitajad

Moneyvali III hindamisvoorus tehti soovitus RAB-le tõsta makseteenuse osutajate teadlikkust ja tõhustada järelevalvet. Seoses muudatustega EL õigusruumis on vahepeal muutunud aga ka Eesti makseteenuse regulatsioon ja jõustunud on makseasutuste ja e-raha asutuste seadus, seega on tegemist valdkonnaga, mis on EL tasandil harmoneeritud.

Muuhulgas tähendasid seadusemuudatused ka seda, et makseteenuse osutamiseks ei piisa enam registreeringust majandustegevuse registris, vaid taotleja tuleb tegevluba. EL õiguse alusel on aga detailsemalt reguleeritud makseteenuse osutajate piiriülene tegevus ja õigused ning kohustused.

Eestis on tegevusluba väljastatud 10-le äriühingule⁹, mistõttu ei ole tegemist turuosaliste ega hõivatute arvu mõttes suure sektoriga, hinnanguks madal – L – *low*.

Kahe äriühingu käibe põhjal (moodustas 1,3 miljonit eurot) on tegemist keskmise käibega sektoriga – M – *medium*.

Teenusele on iseloomulik ka sularaha käive, mistõttu on antud indikaatorit hinnatud kõrgeks – H – *high*, sama hinnang ka rahvusvaheliste tehingute osale, mis on teenuse iseloomu arvestades olemuslik¹⁰.

Rahvusvaheliste tehingute osakaal toob endaga kaasa ka mitte-residentidest klientide suurema huvi, samas ei ole teada andmeid, mis viitaksid sektori teenuste kasutamist just PEP-ide jms klientide poolt.

Seega on haavatavuse indeks keskmine – M – *medium*.

Sektori teatab kahtlastest ja ebatavalistest tehingutest aktiivselt, 2012. a esitati teateid vastavalt:

Kahtluse sisu:	summapõhine	kahtlus täpsustamata	rahapesukahtlus	terrorismi rahastamise kahtlus
Teatiste arv	575	8	1397	1313

Antud sektori puhul on rahapesukahtlusega teatiste suur üldarv ja osakaal murettekitav. Rahapesule viitavate indikaatorite ja käitumise osas, hinnatuna RAB-le esitatud kahtlaste tehingute teatiste põhjal, on haavatavus keskmine – M – *medium*.

Samas on sektori kohta täiendavalt teada mitmeid riskihinnangus kajastamist vajavaid asjaolusid: ühe makseasutuse tegevusluba on tühistatud seoses rahapesualaste rikkumistega, mitme puhul on RAB leidnud rahapesule /raha pärituolu varjamisele viitavaid tunnuseid. Küsitavusi tekitab ka asjaolu, et kliendid on valmis makseteenuse eest makseasutustele pankade teenustasudest kõrgemat teenustasu maksma, mistõttu on tegemist väga kasumliku äriaga. Täiendava informatsiooni valguses tuleb haavatavuse riski hinnata kõrgeks – H – *high*.

Sektori haavatavuse näitajad hindab moodul keskmiseks – M – *medium*.

Kontrollimeetmed

Kontrollimeetmed koosnevad hinnangutest peamiselt kahele aspektile: regulatsioonide tase ja järelevalve piisavus/ebapiisavus.

⁹ 2012.a seisuga.

¹⁰ Sellele viitab m.h ka summapõhiste tehingu teatiste märkimisväärne arv.

Nagu eelnevalt mainitud, on tegemist EL-s harmoniseeritud regulatsioonidega ning hõlmatud on lai ring erinevaid tegevusi. Makseteenused on isiku poolt majandus- või kutsetegevuses pakutavad järgmised teenused:

- 1) teenused, mis võimaldavad teha sularaha sissemaksid maksekontole;
- 2) teenused, mis võimaldavad sularaha väljavõtmist maksekontolt;
- 3) maksetehingu täitmine, sealhulgas raha ülekandmine makseteenuse pakkuja juures avatud maksekontole;
- 4) maksetehingu täitmine, kui raha on makseasutuse kliendile antud laenuna;
- 5) maksevahendite, makseinstrumentide ja makseviiside väljastamine ja omandamine;
- 6) rahasiire;
- 7) maksetehingute täitmine, kui maksja nõusolek makse tegemiseks antakse telekommunikatsiooni-, digitaalse või infotehnoloogilise seadme abil ning maksetehing tehakse telekommunikatsiooni võrgu, infotehnoloogilise süsteemi või muu sellesarnase võrgu haldaja vahendusel, kes tegutseb üksnes vahendajana makseasutuse kliendi ja kaupade või teenuste pakkuja vahel.

Makseasutuste ja e-raha asutuste seadus määratleb ka makseteenuse sisu, milleks on:

- 1) otsekorralduste, sealhulgas ühekordsete otsekorralduste täitmine, mille eesmärk on debiteerida maksja maksekontot, kui maksetehingu on algatanud makse saaja volituse alusel, mille maksja on andnud otse makse saajale, makse saaja makseteenuse pakkujale või maksja enda makseteenuse pakkujale;
- 2) maksetehingu täitmine maksekaardi või muu samasuguse vahendi abil;
- 3) krediidikorralduse täitmine, sealhulgas püsikorralduse täitmine.

Reguleerituse aste on kõrge ka rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise normide ulatust arvestades. Makseteenuse pakkujad on kohustatud isikud vastavalt RahaPTS § 6 lg 2 p-le 2. Seega on regulatsioonide taseme hinnanguks kõrge – H – *high*.

Makseteenuse pakkujad kuuluvad FI järelevalve alla¹¹. FI on teinud makseteenuse pakkujate üle ka järelevalvet: 2012. a seisuga oli teostatud *on-site* kontrollle 1, muid menetlusi 3 ning samuti tunnistati kehtetuks 1 makseteenuse pakkuja tegevusluba. FI pädevus ja seaduses sätestatud võimalused järelevalve teostamiseks on piisavad ja tuleks hinnata kõrgema hindega – H – *high*.

FI ressursid rahapesu aspektide järelevalve teostamiseks on 3-4 inimest ning lisaks tugiteenuste osakondade teenistujad. Tuleb rõhutada, et samad inimesed teostavad järelevalvet ka ülejäänud finantssektori rahapesu aspektide kohaldamise üle. FI hinnangul on järelevalve ressurss rahapesu tõkestamise valdkonnas piisav ja see ei vaja suurendamist. Seega on hindeks keskmine – M – *medium*.

¹¹ Rahvusvaheliste sanktsioonide rakendamise üle (rahvusvahelise sanktsiooni seaduse nõuded) teostab järelevalvet RAB.

Turulesisenemise nõuded tuleb hinnata kõrgeks – H – *high*. Tegevusloa regulatsioon sätestab detailsed nõuded turule tuleva makseteenuse pakkuja tausta ja tegevusplaanide hindamiseks ja kontrollimiseks.

Kuigi teatamisaktiivsust tuleb antud sektori puhul hinnata kõrgelt, on teatiste adekvaatsuse hindamisel vajalik arvestada ka seda, kas teatised vastavad olukorrale ka sisu poolest. RAB hinnangul on tegemist hetkel rahapesu tõenäolisema kanaliga Eestis. Sektori edu ja tasuvus on tingitud vähemalt osaliselt ka sellest, et sama teenuse puhul on pankade poolt hoolsusmeetmete kohaldamine siiski põhjalikum ja pangad oma klientide osas ka valivamad. Sularahasiirded on teadaolevalt kasutusel narkootikumide, krediitkaardipettuste, prostitutsiooni vahendamise jm kuritegeliku tulu varjamiseks ning piiriülene tegevus suurendab ohtu saada mõne rahvusvahelise rahapesu-skeemi osaks veelgi. Seega on kahtlastest tehingutest teavitamise asjakohasuse hindeks keskmine – M – *medium*.

Kokkuvõte

Sektori haavatavuse hinne kujunes makseteenuse pakkujate sektori puhul keskmine – M – *medium*. Skaalal 0-1 on hinnanguks 0,43.

Regulatsioonide muutmine esialgsel hinnangul vajalik ei ole: muu hulgas tuleb antud sektori puhul arvestada ka EL tasandil vastu võetud ja/või võetavaid otsuseid ning algatusi. Sektori peamiste ohtude realiseerumist aitab peamiselt tõkestada tõhustatud ja eritähelpanu osutav järelevalve. Samuti tasub jätkata koolitustega RAB-I analüüsida täiendavate juhendmaterjalide asjakohasust.

Koolitused	Järelevalve	Õigusaktide muudatused
------------	-------------	------------------------

E-raha asutused

Struktuursed näitajad

Kuigi tegemist on – vastavalt EL õigusele – siseriiklikult reguleeritud valdkonnaga, ei ole siiani Eestis ühtegi E-raha asutuse tegevusluba välja antud. MONEYVALi kolmandas hindamisvoorus ei ole seega antud sektorile tehtud ka ühtegi soovitusi.

Sektori suurus (tegutsevad ettevõtjad puuduvad) tuleb vastavalt hinnata madalaks – L – *low*.

Hindamata (NA, *not applicable*) tuleks jätta sektori käibenäitajad.

E-raha on mõeldud asendada sularaha. E-raha on elektroonilisel kandjal (*e-raha seadmel*) säilitatav rahaline väärtus, mis väljendab rahalist nõuet selle väljaandja vastu ja mis vastab kõigile järgmistele tingimustele:

1) seda väljastatakse rahalise sissemakse eest saadud summa nimiväärtuses;

2) seda kasutatakse maksevahendina maksetehingute tegemiseks võlaõigusseaduse § 709 lõike 6 tähenduses;

3) seda aktsepteerib maksevahendina vähemalt üks isik, kes ise ei ole selle e-raha väljastaja. E-raha valdamise ajavahemiku eest ei tohi nõuda ega maksta intressi, muud tasu ega kohaldada muid soodustusi.

E-rahale on seatud ka täiendavad ja muu hulgas ka rahapesu ja terrorismi rahastamise riske vähendavad piirangud¹². Ühele e-raha seadmele võib salvestada e-raha kuni 1000 euro väärtuses, kui e-raha seade ei võimalda sellele korduvat e-raha salvestamist. Kui e-raha seade võimaldab taaslaadimist, võib kalendriaasta jooksul ühele e-raha seadmele salvestada või taaslaadida kuni 2500 euro väärtuses e-raha.

Kuivõrd e-raha asutused puuduvad ei saa hinnata ka nende välistehingute osakaalu ja suurema riskiga klientide olemasolu. Puuduvad ka e-raha institutsioonidelt pärinevad kahtlase tehingu teatised.

Seega on kokkuvõttes struktuursetest näitajatest tulenev võimalik oht rahapesijate poolt ärakasutamisele madal – L – *low*.

Kontrollimeetmed

Kontrollimeetmed koosnevad hinnangutest peamiselt kahele aspektile: regulatsioonide tase ja järelevalve piisavus/ebapiisavus.

Tegemist on reguleeritud valdkonnaga, mis on EL tasandil harmoniseeritud. E-raha asutused on hõlmatud ka RahaPTS kohustatud isikute ringi. Seega tuleb regulatsioonide taset hinnata kõrgelt – H – *high*.

Järelevalve praktika ja ressursside hindamiseks peaks aga antud sektoris olema mõni järelevalvatav. Kuna ühtegi tegevusluba välja antud ei ole, ei saa ka antud aspekte käesolevas moodulis hinnata.

Turulesisenemise nõuete hindamine on võimalik, kuivõrd see on reguleeritud makseasutuste ja e-raha asutuste seaduses. Tegemist on kõrge reguleerimisastmega valdkonnaga, hindeks – H – *high*.

RAB on leidnud, et tegemist võib olla sektoriga, mida sooviksid ära kasutada krediitkaardipetturid. Hinnangu andmine teatiste adekvaatsusele antud moodulis siiski kohane ei oleks: puuduvad nii teatised kui ka subjektid, kes oleks kohustatud neid teatiseid saatma.

¹² Tulenevad samuti EL õigusest.

Kokkuvõte

Sektori haavatavuse hinne kujunes madalaks – L – *low*. Skaalal 0-1 on haavatavuse määr 0,00.

Kuna sisuliselt on antud valdkond jäänud hindamata põhjusel, et ühtegi ettevõtjat realselt selles sektoris Eestis ei tegutse, ei oleks asjakohane teha ka soovitusi olukorra mõjutamiseks või muutmiseks.

Koolitused	Järelevalve	Õigusaktide muudatused
------------	-------------	------------------------

Alternatiivsete maksevahendite teenus

Struktuursed näitajad

Vastavalt RahaPTS § 6 lõikele 4 on alternatiivsete maksevahendite teenuse pakkuja isik, kes oma majandus- või kutsetegevuse käigus ostab, müüb või vahendab side-, ülekande- või kliiringsüsteemi kaudu rahalist väärtust omavaid vahendeid, mille abil on võimalik täita rahalisi kohustusi või mida saab vahetada kehtiva vääringu vastu, kuid kes ei ole krediitiasutus, välisriigi krediitiasutuse filiaal ega finantseerimisasutus krediitiasutuste seaduse tähenduses.

Tegemist on teenusepakkujate eriliigiga, mille kohta ei ole MONEYVALi kolmandas hindamisvoorus soovitusi või märkuseid Eestile tehtud.

Vastavalt RahaPTS § 52 lg 1 p-le 5 kuuluvad sellist teenust pakkuda soovivad isikud registreerimisele majandustegevuse registris. Sellise registreeringu on teinud 16 äriühingut. Käesolevas moodulis on andmed olnud kättesaadavad 7 äriühingu puhul, kus oli 2012. aastal keskmiselt 5 töötajat. Nimetatud äriühingute varad küündisid 306 692 euroni. Kõiki neid aspekte silmas pidades on sektori suurusega kaasneva haavatavuse määra hindeks madal – L – *low*.

Ka käive on arvestatud 7 äriühingu puhul—kokku 128 147 eurot, mis annab samuti hinnanguks madal – L – *low*.

Sarnaselt e-rahaga on ka alternatiivsete maksevahendite teenuse puhul otsitud alternatiivi sularahale, mistõttu on sularaha kasutamise osakaalu hindeks madal – L – *low*.

Rahvusvaheliste tehingute osakaalu hindamiseks andmed töögrupil puudusid. Samuti ei olnud olemasolevate andmete põhjal võimalik teha järeldusi kõrgema riskiga klientide osakaalu kohta.

2012. aastal saadeti antud sektorist 319 rahapesukahtlusega tehingu teatist.

Taustainformatsioonina on viidatud asjaolule, et antud valdkonna suurimad riskid, mis avaldasid mõju kogu Eesti rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise keskkonnale, valitsesid enne

selle valdkonna reguleerimist. Kui 2008. aastal jõustunud uus RahaPTS redaktsioon antud teenusepakkujad reguleeris ja neile kohustused kehtestas, kadus ilmselt märgatavalt ka rahapesijate huvi ja soov seda teenuseliiki ära kasutada.

Struktuursete näitajate koonddindeks arvutab moodul madala – L – *low*.

Kontrollimeetmed

Kontrollimeetmed koosnevad hinnangutest peamiselt kahele aspektile: regulatsioonide tase ja järelevalve piisavus/ebapiisavus.

Alternatiivsete maksevahendajate teenuse pakkujad on Eestis reguleeritud ning toodud RahaPTS kohustatud isikute ringi. Seega on regulatsioonide tase kõrge – H – *high*.

Sektori üle teostab järelevalvet RAB, kes 2012. aastal alternatiivsete maksevahendite teenusepakkujate suhtes järelevalvetoiminguid ei teinud. RAB lähtub ka antud sektori puhul järelevalvevajaduse hindamisel eeskätt teadaolevatest riskidest. Seetõttu on antud indikaatori indeksi keskmine – M – *medium*.

RAB ressursid(4 järelevalvetöötajat) järelevalve teostamiseks on keskmised – M – *medium*.

Seoses RahaPTS uue redaktsiooni kehtimahakkamisega 2008. aastal jõustus sektorile ka turule sisenemise eelautoriseerimise tingimus: § 52 lg 1 p 5 kohaselt peab enne teenusepakkumise alustamist tuleb registreerida alternatiivsete maksevahendite teenuse pakkuja majandustegevuse registris. Registreeringule eelneb ka taustakontroll, s.h juhtide, omanike ja tegelike kasusaajate kohta, mistõttu on hinnang keskmine – M – *medium*.

RAB on alternatiivsete maksevahendite teenuse pakkujate teatamisadekvaatsust hinnanud keskmiselt – M – *medium*. Teatisi küll saadetakse, kuid neid on siiski suhteliselt vähe.

Kokkuvõte

Nii struktuurset näitajaid kui ka kontrollimeetmeid arvestades kujunes sektori haavatavuse hinnanguks keskmiselt madal – ML – *medium low*. Skaalal 0-1 on haavatavuse määra näitaja summa 0,20.

Eeltoodut arvestades tuleks keskenduda saavutatud olukorra säilitamisele ning teatamisaktiivsuse parandamiseks võiks sektori esindajate teadlikkust tõsta täiendkoolituste pakkumise läbi.

Koolitused	Järelevalve	Õigusaktide muudatused
------------	-------------	------------------------

Hoiu-laenu ühistud

Struktuursed näitajad

MONEYVALi kolmandas hindamisvoorus on juhitud tähelepanu asjaolule, et hoiu-laenuühistute teatamisaktiivsus on olnud väga madal, mis viitab vähesele teadlikkusele.

Kuigi tegemist on reguleeritud valdkonnaga (hoiu-laenuühistu seadus¹³ võeti vastu juba 1999. aastal), ei ole regulatsioonide ulatus sarnane ülejäänud finantssektori regulatsioonidega. Kokku tegutseb Eestis 17 hoiu-laenu ühistut, kelle esitatud majandusaasta aruannete põhjal saab valimisse võtta vaid 2 subjekti. Nimetatud subjektidel oli 2012. aastal keskmiselt 2 töötajat ning nende varade maht ületas 2 miljonit eurot. Turu suuruse järgi on tegemist madalalt ohustatud valdkonnaga – L – *low*.

Kahe hoiu-laenuühistu käive oli kokku 224 302 eurot.

Tegemist ei ole aktiivselt sularaha kasutava sektoriga, kuigi hoiu-laenuühistu võib osutada ka valuutavahetusteenuseid ning rahasiiret ning teisi makseteenuseid vastavalt makseasutuste ja e- raha asutuste seaduses sätestatule, on tegemist siiski väikese osaga hoiu-laenuühistute tegevusest, mistõttu on antud hindeks samuti madal – L – *low*.

Tegemist ei ole ka rahvusvaheliselt teenuseid osutava sektoriga, mistõttu on hinnatud madalaks – L – *low* ka kaks järgnevat indikaatorit. Tihti määratlevad hoiu-laenuühistud enda tegevused kitsamalt suunatuks kohalikule tasemele või kohalike subjektide ringile, näiteks Viljandimaa, Raplamaa, Tartumaa või metsaomanike loodud Metsa Hoiu-laenuühistu.

2012. aastal antud sektorist RAB-le kahtlastest tehingutest ei teavitatud, mistõttu suurenevad riskid sektori ärakasutamiseks rahapesijate poolt – H – *high*.

Taustainfona on RAB andnud teada, et hoolimata koolitustest ja teostatud järelevalvest ei ole endiselt sektor teatama hakanud. Samas oleks teadaolevalt sektorist pidanud teatiseid tulema, kuivõrd sektori kohta – s.t sektoriga seonduvalt – esitati 2012. a neli teatist. Ka teadaolevad täiendavad asjaolud seega tõstavad sektori riske ja tuleks hinnata kõrgeks – H – *high*.

Kokkuvõttes on haavatavus struktuursete näitajate põhjal hoiu-laenuühistute sektoris siiski madal – L – *low*.

¹³ Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13331199>

Kontrollimeetmed

Kontrollimeetmed koosnevad hinnangutest peamiselt kahele aspektile: regulatsioonide tase ja järelevalve piisavus/ebapiisavus.

RahaPTS § 6 lg 2 p 9 kohaselt on hoiu-laenuühistud seaduse kohustatud isikuteks. Erikohtusega isikuteks on nimetatud sektori ettevõtjad arvatud ka rahvusvahelise sanktsiooni seaduses (§ 6 p 10). Seega on regulatsioonide tase kõrge – H – *high*.

RAB teostab sektori üle rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise alast järelevalvet riskipõhiselt. 2012. aastal antud sektorit ei kontrollitud, mistõttu on hindeks keskmine – M – *medium*.

RAB-l on 4 järelevalvetöötajat ning RAB kogueelarve ca 430 000 eurot, hindeks keskmine – M – *medium*.

Hoiu-laenuühistute puhul turule sisenemise erikontroll puudub. Hoiu-laenuühistu kantakse äriregistrisse avalduse alusel, kui osakapital on sissemakstud ning nende tegevuse korraldamist reguleerib peamiselt asutamisleping ja põhikiri. Seega tuleb hinnata antud indikaatorit madalaks – L – *low*.

Samuti on RAB märkinud, et järelevalve teostamise käigus on leitud viiteid, et hoiu-laenuühistud ei saa apelleerida sellele, et nende sektoris kahtlased tehingud täiesti puuduvad ja sellega teatamiskohustuse mittetäitmist põhjendada. Seega on ka teatamise adekvaatsust hinnatud madalaks – L – *low*.

Kokkuvõte

Nii struktuurseid näitajaid kui ka kontrollimeetmeid arvestades kujunes sektori haavatavuse hinnanguks antud moodulis keskmiselt madal – ML – *medium low*. Skaalal 0-1 on haavatavuse näitaja summa 0,36.

Kaasnevate riskide ja ohtude vähendamiseks tuleks kaaluda muu hulgas tõsiselt ka õigusaktide täpsustamist ja *fit-and-proper* kontrolli sisseadmist tegutsemisõiguse eeldusena. Antud analüüsi eest peaks vastutama RM.

Kuna teatamisaktiivsus on olnud jätkuvalt aastate jooksul probleemiks ning seda on tõstatatud ka rahvusvaheliselt, tuleb jätkata aktiivselt nii järelevalve kui ka koolitustega. RAB peaks analüüsima kaasuseid, kus hoiu-laenuühistu on jätnud teatise esitamata, kuigi oleks pidanud, ka aspektist, kas täiendavate hoolsusnõuete või muude regulatsioonide kehtestamine/laiendamine hoiu-laenuühistutele oleks võinud selliseid olukordi ennetada.

Koolitused	Järelevalve	Õigusaktide muudatused
------------	-------------	------------------------

Teised finantsteenuse osutajad - liising

Struktuursed näitajad

Antud sektori osas ei ole rahvusvaheliste hindamiste käigus märkusi või soovitusi siiani tehtud.

Liisingu-ettevõtetenä on registreerunud ennast 45 äriühingut, kellest käesoleva mooduli puhul on arvestatud 30 andmeid. Keskmiselt töötas liisingupakkujate juures 2012. aastal 391 inimest. Liisinguandjate varad ulatusid 2 641 644 386 euronit, mistõttu tuleb sektori suurus hinnata kõrgelt – H – *high*.

Eelmise aasta käive oli 318 miljonit eurot, mis on samuti kõrgeim näitaja antud moodulis, – H – *high*.

Liisingute puhul on sularaha kasutamine väga harv, alla 1% turuosaliste endi hinnangul¹⁴. Seetõttu on antud indikaatorit hinnatud madalaks – L – *low*.

Turuosaliste hinnangul on madal ka rahvusvaheliste maksete/tehingute osakaal, mis jääb allapoole 2% piiri.

Samamoodi on turuosalised ise hinnanud kõrgema riskiastmega klientide osakaalu jäävat allapoole 1% piiri. Indikaatori hindeks mõlemal juhul madal – L – *low*.

Kahtlaste tehingute teatiseid esitati 2012. aastal 3 (arvestatud koos laenuhakkumise sektoriga).

Struktuursete näitajate osas tuleks taustainfona arvesse võtta ka antud sektoris toimivate tehingute suurt arvu ja tehingute kõrget väärtust. Keskmise liisingutehingu summa oli 2012. aastal 20 100 – 31 800 eurot (autod ca 15 000 ning seadmed 10 000 – mitu miljonit eurot). Seega on antud indikaatori hinnanguks keskmine – M – *medium*.

Kokkuvõttes on struktuursete indikaatorite näitaja liisinguandjate sektoris keskmine – M – *medium*.

Kontrollimeetmed

Kontrollimeetmed koosnevad hinnangutest peamiselt kahele aspektile: regulatsioonide tase ja järelevalve piisavus/ebapiisavus.

Liisinguandjad on finantseerimisasutustena RahaPTS kohustatud subjektid ning erikohustusega isikud rahvusvahelise sanktsiooni seaduse tähenduses. Samuti on rakendatavad RAB

¹⁴ Liisinguettevõtjate seas korraldas küsitluse Eesti Kaubandus-Tööstuskoda. Vastas 2 ettevõtjat.

üldjuhendid. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise regulatsioonide taseme hinnanguks on kõrge – H – *high*.

Järelevalvet teostab RAB, on-site 2012. aastal kokku 6 korral, mida võib pidada piisavalt kõrgeks järelevalve teostamise määraks – H – *high*.

RAB-l on 4 järelevalvetöötajat ning RAB kogueelarve ca 430 000 eurot, hindeks keskmine – M – *medium*.

RahaPTS § 52 kohaselt on enne vastaval tegevusalal tegevuse alustamist kohustatud end majandustegevuse registris (käesolevas peatükis edaspidi *register*) registreerima finantseerimisasutused, kelle üle vastavalt Finantsinspektsiooni seaduse §-le 2 Finantsinspektsioon järelevalvet ei teosta. Seega on liisinguandjad hõlmatud registreerimiskohustusega, mis annab turulesisenemise regulatsioonitaseme hindeks keskmine – M – *medium*.

RAB on teatiste adekvaatsuse hindamise juured märkinud, et sektori puhul kaasnevad riskid näiteks juhul, kui ei ole teada, milliste vahenditega tasutakse liisingumakseid. Kurjategijate huvi võib olla suunatud kuritegelikul teel saadud raha pesemisele liisingumaksete kaudu, et mitte äratada tähelepanu vara väljaostmisel suure sularahasumma eest. Võimalik on liisingumaksete tasumine kuritegelikul teel saadud rahaga. Seda arvestades ei ole 3 teatist aastas nii liisingu- kui ka laenusektorist ilmselt piisavalt adekvaatne teatamiskohustuse täitmine, hinnanguks madal – L – *low*.

Kokkuvõte

Sektori haavatavuse hindab moodul eeltoodud asjaoludel keskmiselt madalaks – ML – *medium low*. Skaalal 0-1 on hindeks 0,38.

Eeltoodut arvestades peaks antud sektori puhul jätkama tõhusa järelevalvega ning koolitustega teadlikkuse tõstmiseks. Regulatsioonide muutmist võib kaaluda vastavalt järelevalvetulemuste analüüsile ning suunaga teatamisaktiivsuse tõstmisele.

Koolitused	Järelevalve	Õigusaktide muudatused
------------	-------------	------------------------

Teised finantsteenuse osutajad - laenud

Struktuursed näitajad

Laenuandjate osas ei ole MONEYVALi eelmise hindamisvooruga soovitusi tehtud.

2012. aastal tegutses sektoris 99 ettevõtjat, hõivates 196 töötajat. Ettevõtjate varade maht oli 145 246 717 eurot. Seega on tegemist keskmise suurusega sektoriga – M – *medium*.

Ettevõtjate kogukäive oli 15 994 864 eurot, mis on keskmise suurusega – M – *medium*, võrreldes teiste moodulis kajastamist leidnud sektoritega.

Sularaha kasutatakse laenuandjate endi hinnangul¹⁵ harva – keskmiselt 0 – 4% juhtudest tasutakse laene sularahas, mitte ülekandega. Hinnanguks madal – L – *low*.

Samad ettevõtjad rahvusvahelisi tehinguid ei teinud ja nende klientide seas nende hinnangul kõrgema riskiga isikuid ei olnud (alla 1%). Mõlema indikaatori puhul tuleb hinnanguks madal – L – *low*.

Sektor on hakanud kahtlase tehingu teatise esitama, samas on teatamisaktiivsus madal (vaid 3 teadet koos liisinguandjatega) ning hinnanguks rahapesu riskile viitavatele asjaoludele seega antud aspektis keskmine – M – *medium*.

Muu informatsiooni all on RABi poolt leidnud märkimist, et sektori suhtes võib täheldada kriminaalse taustaga isikute huvi. Ettevõtjate poolt keskmine väljastatav laenusumma on 330-800 eurot, mis ise-enesest ei ole väga suur. Täiendava indikaatori puhul seega hinnanguks keskmine – M – *medium*.

Laenuandjate sektori struktuursete riskinäitajate koondhindeks on madal – L – *low*.

Kontrollimeetmed

Kontrollimeetmed koosnevad hinnangutest peamiselt kahele aspektile: regulatsioonide tase ja järelevalve piisavus/ebapiisavus.

Sarnaselt liisinguandjatele on ka laenuandjad finantseerimisasutused - RahaPTS kohustatud subjektid ning erikohustusega isikud rahvusvahelise sanktsiooni seaduse tähenduses. Samuti on rakendatavad RAB üldjuhendid. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise regulatsioonide taseme hinnanguks on kõrge – H – *high*.

RABi on võimalik rakendada kõiki järelevalvemeetmeid ning realselt ka käis 2012. aastal laenu- ja liisingupakkujaid kohapeal kontrollimas (kokku 6 korda). Hinnanguks antud kontrollimeetmele on seega kõrge – H – *high*.

RAB-I on 4 järelevalvetöötajat ning RAB kogueelarve ca 430 000 eurot, indeks keskmine – M – *medium*.

¹⁵ Laenuandjate seas korraldas küsitluse Eesti Kaubandus-Tööstuskoda. Vastas kaks (väikese turuosaga) ettevõtjat.

RahaPTS § 52 kohaselt on enne vastaval tegevusalal tegevuse alustamist kohustatud end majandustegevuse registris (käesolevas peatükis edaspidi *register*) registreerima finantseerimisasutused, kelle üle vastavalt Finantsinspeksiooni seaduse §-le 2 Finantsinspeksioon järelevalvet ei teosta. Seega on ka laenuandjad hõlmatud registreerimiskohustusega, mis annab turulesisenemise regulatsioonitaseme hindeks keskmine – M – *medium*.

Teatamise adekvaatsus võiks olla laenuandjate sektori puhul parem. Riskid on suurenenud ka ettevõtjate endi tausta osas: oluline on välja selgitada algkapital, mida kasutatakse laenude andmisel; Teisest küljest on sarnaselt liisingumaksetega võimalik ka laenumakseid tasuta kuritegelikul teel saadud rahaga. Seega on teatamiskohustuse täitmine pigem eba-adekvaatne ka antud sektori puhul ja hinnanguks madal – L – *low*.

Kokkuvõte

Sektori haavatavus hinnatakse keskmiselt madalaks – ML – *medium low*. Skaalal 0-1 on hindeks 0,33.

Eeltoodut arvestades peaks antud sektori puhul jätkama tõhusa järelevalvega ning koolitustega teadlikkuse tõstmiseks. Regulatsioonide muutmist võib kaaluda vastavalt järelevalvetulemuste analüüsile ning kaaluda eeskätt turule sisenemise nõuete (näiteks algkapitali päritolu jne) täpsustamist.

Koolitused	Järelevalve	Õigusaktide muudatused
------------	-------------	------------------------

Tagatis- ja garantiitehingud

Struktuursed näitajad

Tagatis- ja garantiitehingute teenuse pakujate osas ei ole MONEYVALi eelmise hindamisvooru raames soovitusi tehtud.

Vastav registreering on olemas 19-l ettevõttel, kellest 6 äriühingut oli esitanud võrdlusbaasi võimaldava majandusaasta aruande. Nimetatud ettevõtetes töötas 2012. a keskmiselt vaid 2 töötajat, kuid nende ettevõtete varad ulatusid 142 136 124 euronit. Seega on varade mahtu ning ettevõtjate arvu silmas pidades tegemist keskmise suurusega sektoriga – M – *medium*.

Valimis oleva 6 äriühingu 2012. a käive oli kõigest 200 641 eurot, mis annab käibemahu hindeks madal – L – *low*.

Tagatis- ja garantiitehingute (see hõlmab erinevaid tulevikus siduvaid kohustusi tekitavaid tehinguid) teenusepakujad sularaha oma tegevuses üldiselt ei kasuta. Samuti puuduvad

praktikas piiriülesed tehingud ja kõrgema riskiastmega kliendid, mistõttu on kõiki kolme indikaatorit hinnatud madalaks – L – *low*.¹⁶

Muret-tekitav on asjaolu, et ka 2012. aastal sektorist ühtegi kahtlase tehingu teatist ei laekunud. Seetõttu on tegemist rahapesuks ära kasutamise ohtu suurendava käitumisega, mistõttu hinnanguks kõrge – H – *high*.

Tagatis- ja garantiitehingute teenused on olemuselt kliendi tehingu(te) toimumist toetav ärivaldkond. Selliste tehingute vastu huvi tekkimise eelduseks on, et tehing ise on piisavalt oluline ja rahaliselt märkimisväärne, mistõttu tasub lisagarantiide ja tagatiste otsimisele täiendavaid ressursse paigutada. Keskmine tehinguväärtus oli 2012.a märkimisväärne 7416,58 eurot. Seega tuleks taustainformatsiooni arvestades antud sektori riske hinnata keskmiseks – M – *medium*.

Kokkuvõttes on struktuursete näitajate põhjal tagatis- ja garantiitehingute teenusepakkujate sektori riskihindeks madal – L – *low*.

Kontrollimeetmed

Kontrollimeetmed koosnevad hinnangutest peamiselt kahele aspektile: regulatsioonide tase ja järelevalve piisavus/ebapiisavus.

Tagatis- ja garantiitehingute teenuste pakkujad kuuluvad muu finantseerimisasutusena RahaPTS kohustatud isikute ringi (§ 6 lg 2 p 10 ja KrAS § 6 lg 1 p 6) ning sarnaselt ka erikohustusega isikute hulka rahvusvahelise sanktsiooni seaduse tähenduses (§ 6 p 11 ja KrAS § 6 lg 1 p 6). Seega tuleb regulatsioonide taset hinnata kõrgeks – H – *high*.

Järelevalvepädevus on ka antud sektori üle RAB-l, kuid 2012. a seisuga ei olnud tagatis- ja garantiitehingute teenuste pakkujate üle järelevalvet teostatud. Seetõttu on järelevalve kohaldamise määra indeksi madal – L – *low*. RAB-l on 4 järelevalvetöötajat ning RAB kogueelarve ca 430 000 eurot, indeks keskmine – M – *medium*.

RahaPTS § 52 kohaselt on enne vastaval tegevusalal tegevuse alustamist kohustatud end majandustegevuse registris registreerima finantseerimisasutused, kelle üle vastavalt Finantsinspeksioon järelevalvet ei teosta. Tagatis- ja garantiitehingute teenusepakkujad on finantseerimisasutused vastavalt KrAS § 6 lõike 1 punktile 6. Seega on tagatis- ja garantiitehingute teenusepakkujad hõlmatud ka registreerimiskohustusega, mis annab turulesisenemise regulatsioonitaseme indeksi keskmise – M – *medium*.

¹⁶ Samas tuleb antud sektori puhul arvestada, et nimetatud hinnangud põhinevad Eesti Kaubandus-Tööstuskoja küsitlusel, millele antud sektorist vastas üks, väikese turuosaga, ettevõtja.

Kuivõrd tegemist on käibenäitajate poolest praktikas siiski vähekasutatava teenusevaldkonnaga, võib teatiste puudumist vähemalt osaliselt ka sellega põhjendada. Seega on teatiste adekvaatsuse hinnanguks keskmine – M – *medium*.

Kokkuvõte

Struktuursete indikaatorite ja kontrollimeetmete summas tuleb sektori haavatavuse näitajaks keskmine madal – ML – *medium low*. Skaalal 0-1 on näitajaks 0,31.

Eeltoodut arvestades võiks antud sektori puhul keskenduda teatamisaktiivsuse tõstmisele läbi koolituste ja järelevalve. Õigusaktide muutmiseks teadaolevalt vajadus puudub.

Koolitused	Järelevalve	Õigusaktide muudatused
------------	-------------	------------------------